

Contra Manichaeos

39.1085 Οὐδεμία ἀντίθεσις ἐναντίων ἐξ ὄλων ἀντίκειται, τῷ καὶ κοινὰ τινα ὑπάρχειν τοῖς ἐναντίοις. Οἷον τὸ λευκὸν, ἐναντίον ὃν τῷ μέλανι, κατὰ μόνας τὰς διαφορὰς ἔχει τὴν ἐναντίωσιν, ὄντων αὐτοῖς κοινῶν χρώματος καὶ ποιότητος· οὐδὲν δὲ τῶν τοιούτων, τὴν περὶ αὐτὰ ἐναντιότητα προτέραν ἔχει· πάντα γὰρ μετὰ τὰ κοινὰ· ἐν δὲ τοῖς κοινοῖς οὐκ ἔστιν ἐναντιότης. Δεῖ γὰρ κοινὸν χρῶμα καὶ ποιότητα εἶναι, ἵνα οὕτω τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν ἦ, ὡσαύτως μετὰ τὸ ποιὸν καὶ διάθεσιν ἢ ἀρετὴ καὶ ἢ κακία. Εἰ τοίνυν ἀγένητοι δύο ἀρχαὶ καὶ αὐταὶ ἐναντίοι, ἢ ἐξ ὄλων εἰσὶν τὴν ἐναντιότητα ἔχουσαι, ἢ ὑπάρχει τινα αὐταῖς κοινὰ. Ἄλλ' οὐδὲν ἐξ ὄλων δέχεται ἐναντιότητα· ἔχουσι ἄρα καὶ αὐταὶ κοινὰ, τὸ εἶναι, τὸ οὐσία εἶναι, καὶ εἴ τι ἕτερον εὐρίσκεται περὶ αὐτὰς κοινόν. Ἐναν 39.1088 τίας δὲ ποιεῖ αὐτὰς, τὸ τὴν μὲν ἀγαθόν, τὴν δὲ κακόν· καὶ τὴν μὲν φῶς, τὴν δὲ σκότος εἶναι, Προεπινοεῖται δὲ τὸ εἶναι αὐτὰς οὐσίας, ἢ τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ὑπάρχειν. Ἡ ἐναντιότης ἄρα οὐ κατὰ τὰ κοινὰ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ιδιότητα. Τίθενται δὲ αὐτὰς ἀγενήτους εἶναι· οὐδὲν δὲ πρὸ ἀγενήτου. Πρὸ τούτων δὲ τί ἐστίν, αὐτὸ ὃ εἶπον κοινῶς αὐταῖς ὑπάρχειν· οὐκ ἄρα ἀγένητοι αἱ ἀρχαί.

Αὗται γὰρ ἀγένητοι αἱ ἐναντία· τὸ δὲ κοινῶς αὐταῖς ὑπάρχειν πρὸ αὐτῶν. Οὐκ ἄρα ἀγένητοι αἱ ἀρχαί· οὐδὲν γὰρ πρὸ ἀγενήτου. Εἰ δὲ λέγοιεν, μὴ κατὰ τὸ ἀγένητον ἔχειν αὐτὰς τὴν ἐναντιότητα· καὶ τοῦτο κοινὸν αὐτῶν εὐρεθήσεται. Ἄλλ' ἐπεὶ ἀγενήτως τὸ κακόν, κακόν, καὶ τὸ ἀγαθόν, ἀγαθόν· κοινὸν εὐρεθήσεται τὸ ἀγένητον κακὸν ἀμφοτέρων, καὶ τὸ ἀγένητον ἀγαθὸν ἀμφοτέρων. Εἰ γὰρ ἀγαθὸν ἄνευ τοῦ ἀγενήτου οὐ δύναται εὐρεθῆναι, κοινὸν δὲ τὸ ἀγένητον· κοινὸν ἄρα καὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης ἐπόμενον τῷ ἀγενήτῳ· τοῦτο δὲ ἐστίν τὸ ἀγαθόν. Εἰ δὲ λέγοιεν, μὴ κοινὸν αὐτῶν τὸ ἀγένητον εἶναι· ἢ θατέρῳ ὑπάρχει, τῷ λοιπῷ οὐκ ὑπάρχει· ἔσται τοίνυν ἀγένητον, ἢ τὸ ἀγαθόν, ἢ τὸ κακόν· οὐ τὸ ἀγαθὸν καὶ κακόν. Εἰ οὖν εὐρεθῆι τὸ ἀγαθὸν ἀγένητον, τὸ κακὸν γενητόν. Ἄλλως τε πᾶν κακὸν κολαστέον· οὐδὲν κολαστέον ἄφθαρτον· οὐδὲν ἄρα κακὸν ἄφθαρτον, τῷ μὴ ἀφθάρτως ὑπάρχειν φθαρτόν. Οὐδὲν φθαρτόν ἀγένητον· ἐστὶ δὲ τὸ κακὸν φθαρτόν· τὸ ἄρα κακὸν οὐκ ἀγένητον. Οὐδὲν κατ' οὐσίαν κακόν, τῷ τὸ κακὸν ποιὸν εἶναι· οὐδὲν δὲ ποιὸν οὐσία· τὸ ἄρα κακὸν οὐκ οὐσία. Πάντα τὰ ἐναντία, ἀλλήλων φθαρτικά· τὰ δὲ ἀγένητα ἄφθαρτα· οὐκ ἄρα ἐναντία· τὰ γὰρ ἐναντία οὐκ ἄφθαρτα. Οὐδὲν ἀγένητον τρεπτόν· τρέπεται δὲ τὸ ἀγαθὸν κρατηθὲν ὑπὸ τοῦ κακοῦ· τὸ ἄρα ἀγαθὸν οὐκ ἀγένητον. Τὸ ἀγένητον οὐκ ἔστιν ὀρεκτικὸν φθορᾶς τινος, οὐδέ γε φθαρτικόν· τὸ δὲ γε κακὸν ὀρεκτικὸν φθορᾶς· τὸ ἄρα κακὸν οὐκ ἀγένητον. Αἱ θεῖαι Γραφαὶ κολάσει παραδίδοσθαι, οὐ τοὺς ἀνθρώπους κακοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον, λέγουσιν. Πᾶν δὲ τὸ κολάσει παραδιδόμενον τρεπτόν· οὐδὲν δὲ τρεπτόν ἀγένητον· οὐδὲν ἄρα τῶν κακῶν ἀγένητον. 39.1089 Τῶν δι' ὄλων ἐναντιουμένων οὐδὲν κοινόν. Ὡστε πᾶσα ἀνάγκη τὸ θατέρῳ ὑπάρχον, τῷ λοιπῷ μὴ ὑπάρχειν· ὑπάρχει δὲ τῷ ἀγαθῷ τὸ εἶναι ἀγένητον· τῷ ἄρα κακῷ οὐδέτερον τούτων ὑπάρχει. Μὴ ὃν ἄρα τὸ κακόν. Πᾶς ὁ εὐλόγως ὀρεγόμενός τινος, ἐπιτετευγμένην ἔχει τὴν ὄρεξιν, εἰ εὐλόγως ὀρέγεται. Θεὸς δὲ τοῦ φθεῖραι τὴν κακίαν ὀρέγεται· τῶν φθαρτῶν ἄρα ἐστὶ ἢ κακία. Τῶν δὲ φθαρτῶν οὐσα, ἀφανισθήσεται· ἀφανιζομένη δὲ, οὐκ ἔστιν ἀγένητος. Εἰ ἀγένητον τὸ κακόν, κατὰ φύσιν αὐτῷ ὑπάρχει τὸ κακὸν εἶναι. Οὐδεὶς δὲ τὸ κατὰ φύσιν ἐνεργῶν ἀμαρτάνει. Τὸ ἄρα κακὸν οὐκ ἀμαρτάνει· τὸ δὲ μὴ ἀμαρτάνον, οὐκ ὑπαίτιον. Ὑπαίτιος δὲ ὁ Σατανᾶς· οὐκ ἄρα ἀγένητος, Ἡ θεία γὰρ Γραφή τῶν πράξεων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ὧν ποιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, λέγει αὐτοὺς εἶναι υἱοὺς καὶ

γεννήματα. Τους γοῦν ὀργίλους καὶ τὴν ἄλλην ἀμαρτίαν ἔχοντας, ὡς διὰ τοῦτο ὑποκεῖσθαι τῇ κατὰ κόλασιν ὀργῇ, τέκνα ὀργῆς ὀνομάζει, ἧ φησιν ὁ Παῦλος· Καὶ ἡμεν φύσει τέκνα ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. Οὗτοι μεταβάλλειν δυνατὸν, ὡς μηκέτι εἶναι τέκνα φύσει ὀργῆς. Παῦλος γοῦν περὶ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν παραπλησίως ἀγίων γεγεννημένων, λέγει, ὅτι ἡμεν φύσει τέκνα ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι, οἱ εἰσέτι δεῦρο ἐν τῷ ἀμαρτάνειν ὄντες· προσκείμενον δὲ τὸ φύσει, οὐ τὸ κατὰ φύσιν σημαίνει, ἀλλὰ τὸ ἀληθεία. Τὸ γὰρ, ἡμεν φύσει τέκνα ὀργῆς, λέγει, δηλῶν, ὅτι ἀληθεία ὑπεύθυνοι ὀργῇ τυγχάνουσιν οἱ ἀμαρτάνοντες· ὡσπερ δὲ κατὰ φύσιν τέκνον ὀργῆς γίνεται τῷ συνεῖναι αὐτῷ κακίαν, οὕτω μεταβαλὼν ἀληθείας γίνεται τέκνον καὶ ἀρετῆς. Εἴρηται γοῦν περὶ τινῶν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος τοιαῦτα· Ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς· τέκνα σοφίας τοὺς σοφοὺς λέγων. Ἐπεὶ γὰρ οἱ τέκνα τινὸς ὄντες, ἐκ τοῦ τεκόντος ἔχουσιν τὸ εἶναι· ἔχουσι δὲ καὶ οἱ ποιοὶ τὸ εἶναι ἐκ τῆς ποιότητος τῆς προσγενομένης αὐτοῖς· εἰκότως οἱ ποιοὶ τέκνα καὶ υἱοὶ τῆς ποιότητος ὀνομάζονται. Ὡς γὰρ εἴρηται ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος τοιαῦτα, Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ σοφοὶ σοφίας τέκνα· οὕτω καὶ ἄλλους υἱοὺς εἰρήνης προσηγόρευσεν, φάσκων τοῖς μαθηταῖς· Ἐὰν εἰσέλθητε εἰς πόλιν, ἢ εἰς οἰκίαν, καὶ ἢ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἢ εἰρήνη ὑμῶν ἢ διδομένη τῇ πόλει, ἢ τῇ οἰκίᾳ ἐπαναπαύσεται ἐπὶ τὸν ὄντα ἐν αὐτῇ υἱὸν εἰρήνης.

Πάλιν ὁ αὐτὸς Σωτὴρ φησιν· Φρονιμώτεροί εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός, ἐν τῇ γενεᾷ τῇ ἑαυτῶν· υἱοὺς φωτός λέγων τοὺς πεφωτισμένους τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας καὶ τοῖς ἔργοις τῆς ἀρετῆς. Πρὸς οὓς καὶ φῶς γεγεννη 39.1092 μένους, διὰ τὸ τυγχάνειν φωτός υἱοὺς, λέγει· Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· τοὺς δὲ ἀγαπήσαντας τὸ παρὸν ζῆν, καὶ πρὸς αὐτὸ πάντα, ἃ ποιοῦσιν, ἀναφέροντας, υἱοὺς αἰῶνος τούτου ὠνόμασεν. Ἄλλ' εἰ καὶ εἶπεν τούτους φρονιμωτέρους ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτός, οὐ καθάπαξ αὐτοὺς εἶπεν φρονιμωτέρους, ἀλλ' ἐν τῇ ἑαυτῶν γενεᾷ· τουτέστιν, ἐν τοῖς πράγμασις τοῖς οἰκειωθεῖσιν τούτῳ τῷ αἰῶνι, φρονιμώτεροι τῶν τοῦ φωτός υἱῶν τυγχάνουσιν. Σοφοὶ γὰρ εἰσι τοῦ κακοποιῆσαι· τὸ δὲ καλῶς ποιῆσαι οὐ συνήκαν. Καὶ περὶ τοῦ Ἰούδα δὲ γέγραπται, ὡς εἶη υἱὸς ἀπωλείας. Ὁ γὰρ Κύριος περὶ αὐτοῦ εἶπεν, ὅτι Οὐδεὶς ἀπώλετο ἐκ τῶν μαθητῶν μου, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας. Ἀπωλείας δὲ υἱὸν αὐτὸν εἶπεν. τῷ τὰ τῆς ἀπωλείας πεπραχέναι Οὐ γὰρ ὅτε εἷς ἦν τῶν ἀποστόλων, καὶ διηκόνει ἅμα ἐκείνοις τῷ Σωτῆρι, ἦν τοιοῦτος, ἀλλ' ὅτε προδότης γέγονε τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Διδασκάλου, ἀγαπήσας τὰ τῆς ἀπωλείας ἀργύρια. Καὶ ὅτι οὐ κατὰ φύσιν ἦν κακός, ἅμα πᾶσι τοῖς μαθηταῖς ὧν ἤκουσεν· Ἴδου ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. Εἰ δὲ λύκους τοὺς ἀμαρτάνοντας λέγει, πρόβατα δὲ τοὺς πρακτικούς τῆς ἀρετῆς, εἶπερ ὁ Ἰούδας φύσει κακὸς ἦν, οὐκ ἦν πρόβατον Χριστοῦ· ἐπεὶ μὴ πρακτικὸς τῆς ἀρετῆς ὁ κατὰ φύσιν κακός. Ἄλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ διάβολος κατὰ φύσιν κακός, ἀλλ' ἐκ τροπῆς τοῦ ἰδίου αὐτεξουσίου. Ὡσπερ οὖν, οὐ τῶν φαύλων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν σπουδαίων ἐπιτηδευμάτων καὶ πραττομένων, υἱοὶ καλοῦνται καὶ τέκνα οἱ ἐπιτελοῦντες τῷ προειρημένῳ τρόπῳ, καθ' ὃν ἐλέγετο γεννήματα ποιότητων εἶναι τοὺς λαμβάνοντας ἀπ' αὐτῶν τὸ εἶναι, ὅπερ ἔχουσιν ἐκ τῆς ποιότητος· εἰκότως σὰρξ ἀμαρτίας, καὶ σῶμα ἀμαρτίας, οὐ καθάπαξ λέγεται τις, ἀλλὰ τῷ ὑπηρετεῖν τῇ ἀμαρτίᾳ. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος τῷ σώματι καὶ τῇ σαρκὶ εἰς λαγνεῖαν καὶ τὰς ἄλλας τοιαύτας ἐνεργείας καταχρώμενος, ποιεῖ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἀμαρτίας σῶμα· καὶ τὴν σάρκα, σάρκα ἀμαρτίας· ὡσπερ ὁ σπουδαῖος διὰ σωφροσύνης καὶ τῆς ἐπομένης ἀρετῆς, τὸ σῶμα ἑαυτοῦ καὶ τὴν ψυχὴν ἀγιάζει. Ἡ παρθένος γοῦν ἀγία γίνεται σώματι καὶ πνεύματι, ὃ ἐστὶ ψυχὴ, ὡς γράφει Παῦλος, λέγων, ὅτι τὴν

παρθένον δεῖ ἀπερίσπαστον εἶναι τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, ἵνα ἡ ἁγία σῶματι καὶ πνεύματι.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἐπιστολῇ τῇ Κορινθίων γράφει. Δοξάσατε τὸν Θεὸν ἐν τῷ σῶματι ὑμῶν. Εἰ δὲ δοξάζεται ὁ Θεὸς ἐν τῷ σῶματι τῶν ἀνθρώπων, οὐ δοξάζεται δὲ Θεὸς ἐν κακῷ· οὐ κακὸν τὸ σῶμα τῇ φύσει, κἂν κακὸν αὐτὸ ποιεῖ ὁ ἁμαρτωλὸς, ἁμαρτητικῶς αὐτῷ χρώμενος. Καὶ μετ' ὀλίγον πάλιν τοῖς αὐτοῖς προσφωνεῖ· Ἡ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σῶματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ; Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθειρεῖ, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικέας ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος γράφει· Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἀγιάσαι ὑμᾶς ὀλοτελεῖς, καὶ ὀλόκληρον ὑμῶν τὸ Πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διατηρηθεῖη. Πῶς γὰρ ὀλοτελεῶς ἀγιασθῆναι, καὶ ὀλόκληρον ἔχειν τὸ σῶμα ἑαυτοῦ δύναται, εἰ τὸ σῶμα μὴ πέφυκεν, κακὸν ὄν, ἀγιάζεσθαι; Εἰ γὰρ κακὸν τῇ φύσει τοῦτο, οὐ δεκτικὸν ἀγιασμοῦ· εἰ δὲ δέχεται τὸ ἀγαθόν, δῆλον ὅτι οὐ φύσει κακὸν, δεκτικὸν ὄν ἀγαθοῦ. Τὸ γὰρ τῇ φύσει κακὸν, ἀνεπίδεκτον ἀγαθοῦ. Ὡσπερ τὸ φύσει ἀγαθόν, ἀνεπίδεκτον κακοῦ. Γράφει ἐν ἐτέρᾳ Ἐπιστολῇ ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος πρὸς τινας· Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἀγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ· δεικνύς καὶ διὰ ταύτης τῆς λέξεως, ὡς πέφυκεν καὶ ἡ σὰρξ καθαίρεσθαι τῶν προσαπτομένων αὐτῇ ἐξ ἁμαρτίας μολυσμῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ· εἰ δὲ ἡ σὰρξ κατ' οὐσίαν ἦν κακὸν, καὶ τὸ πνεῦμα κατ' οὐσίαν ἀγαθόν, οὐδ' ἂν τὸ πνεῦμα μολυσμὸν εἶχεν, οὔτε μὴν ἡ σὰρξ ἀπὸ μολυσμοῦ ἐκαθαίρετο. Προστάττει δὲ ἑκάτερα καθᾶραι ἀπὸ μολυσμοῦ, λέγων καὶ τὸν τρόπον τῆς καθάρσεως. Ἐπιτελοῦντες γὰρ, φησὶν, ἀγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ. Εὖ δὲ καὶ τὸ εἰπεῖν· Ἐν φόβῳ Θεοῦ· δεικνύς τὸ ὑπήκοον ἔχειν ἐξ αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης. Εἰ δὲ ἐπιτελοῦντες ἀγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ, καθαίρομεν τὴν ἑαυτῶν σάρκα ἀπὸ μολυσμοῦ καὶ τὸ πνεῦμα· δῆλον, ὅτι ἐγγινομένης ἐν ἡμῖν τῆς ἀγιωσύνης τοῦτο γίνεται· Ὡσπερ γὰρ καθαίρεται ἀγνοίας ψυχὴ, καὶ ἀδικημάτων, παρουσίᾳ ἐπιστήμης καὶ δικαιοσύνης ἢ γὰρ ἀποφυγῆ τῆς κακίας ἀρετῆς εἴσοδον ἐργάζεται ἐκ τοῦ ἐναντίου· οὕτως παρουσίᾳ ἀγιασμοῦ καθαίρεται ἡ σὰρξ μολυσμοῦ καὶ τὸ πνεῦμα. Πνεῦμα δὲ ἐν τούτοις τὴν ψυχὴν λέγει, ὡσπερ καὶ ἐν ταῖς Πράξεσιν τῶν ἀποστόλων Στέφανος ὁ ἀπόστολος καταλευόμενος, καὶ μέλλων ἀποθνήσκειν, εἶπεν εὐχόμενος· Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. Οὐδὲ γὰρ ἄλλο τι ἐν τούτοις ἔλεγε τὸ πνεῦμα ἑαυτοῦ, ἢ τὴν ψυχὴν. Εἰ οὖν διὰ πλειόνων ἢ σὰρξ καὶ τὸ πνεῦμα, ὅτε μὲν ἁμαρτίας, ὅτε δὲ ἀγιασμοῦ, καὶ πρὸς τὸ δοξάζειν τὸν Θεὸν ἔχοντα λέγεται· οὐδὲν τούτων φύσει κακὸν, ἢ ἀγαθόν ἐστιν· ἀλλ' αὐτεξουσίως ἑκατέρων δεκτικόν· ἢ παρὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ἔχοντος ἀνά μέρος δέχεται, ὅτε μὲν ἁμαρτίας εἶναι, ὅτε δὲ ἀγιασμοῦ; Εἰ δὲ καὶ τὸ ῥητὸν ἀγνοοῦντες, ἀφ' οὗ προφέρουσιν ἁμαρτίας εἶναι τὴν σάρκα, τοῦτο νομίζουσιν· ἀλλ' ἡμεῖς ὅλον αὐτὸ θέμενοι, τὴν διάνοιαν φανεράν ποιήσομεν. Ἔχει δὲ οὕτως. Ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν ἑαυτοῦ πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, περὶ ἁμαρτίας κατέκρινεν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί. Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. 39.1096 Ἡ πάντων ἀνθρώπων σὰρξ, ἐκ συνδυασμοῦ ἔχει τὸ εἶναι, δίχα τοῦ πρωτοπλάστου, καὶ οὗ ἀνέλαβεν ὁ Σωτὴρ. Οὐκ ἂν γὰρ ἄλλως σῶμα ἀνθρώπου γένοιτο, μὴ ἐπιπλακέντος τῷ θῆλει τοῦ ἄρρενος

. Ἐπεὶ οὖν ὁ Σωτὴρ ἐκ μόνης τῆς Παρθένου ἔλαβε σῶμα, τὴν ἀρχὴν οὐκ ἔχον ἐκ συνουσίας, ὁμοίωμα τὴν σάρκα τὴν Κυριακὴν εἶπε τῆς σαρκὸς τῆς ἐκ συνουσίας. Οὐ γὰρ καθάπαξ εἶπεν, ὁμοίωμα σαρκὸς αὐτὸν ἔχειν, ἀλλ' ὁμοίωμα σαρκὸς ἁμαρτίας. Τὸ δὲ ὁμοίωμα τῆς σαρκὸς ἁμαρτίας, σὰρξ ἐστίν, μόνῳ τούτῳ λειπομένη τῶν ἄλλων

σαρκῶν, τὸ ἄνευ ἀνδρὸς ἐσχηκέναι τὴν ὑπαρξιν. Ἔδει γὰρ τὸν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐρχόμενον, μὴ ἐκ συνδυασμοῦ σῶμα λαβεῖν. Μηδ' αὖ ἔξωθεν τῆς τῶν ἀνθρώπων διαδοχῆς, ὡσπερ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἵνα μὴ ἑτερογενὲς αὐτοῦ νομισθῆ τὸ σῶμα. Εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς γῆς ἐπέπλαστο, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὑπόνοιαν ἐλάμβανον οἱ διὰ φαντασίας τὴν δόκησιν εἰσάγοντες, μήτε ἄρα οὐ κατὰ ἀλήθειαν ἔφερον ἀνθρώπου σῶμα. Πάλιν, εἰ ἐκ συνδυασμοῦ ἀνειλήφει σῶμα, οὐκ ἔχων τὸ παρηλλαγμένον, ἐνομίσθη ἂν καὶ αὐτὸς ὑπεύθυνος εἶναι ἐκείνῃ τῇ ἀμαρτίᾳ, ἥπερ καὶ οἱ ἐκ τοῦ Ἀδὰμ πάντες κατὰ διαδοχὴν ὑπῆρχον. Εἰ δὲ λέγοιεν· Εἰ σὰρξ ἀμαρτίας ἐστὶν ἢ ἐκ συνουσίας ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς τεχθεῖσα, κακὸς ὁ γάμος· ἀκουέτωσαν, ὅτι Πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιδημίας, τοῦ ἄραντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι, ὡσπερ τὰ ἄλλα μετὰ κακίας ἔπραττον, οὕτω καὶ τὸν γάμον ἀμαρτητικῶς εἶχον. Δι' ὃ τὰ ἐκ τοῦ γάμου γεννώμενα σώματα νοητέον· Καὶ οὕτως, ἐπεὶ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ἡ σύνοδος γέγονεν τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὕας, διὰ τοῦτο σὰρξ ἀμαρτίας εἴρηται. Ἄφθαρτος γὰρ ὢν πρὸ τῆς παραβάσεως, φθαρτὸς γεγένηται παραβάς· καὶ οὕτως ἡ διαδοχὴ τὸ φθαρτὸν ἔχει. Ὁμοίωμα οὖν τῆς σαρκὸς ταύτης εἶχεν ὁ Σωτὴρ, εἰ καὶ μὴ εἶδεν ἢ σὰρξ αὐτοῦ διαφθοράν. Ἄλλ' ἐπιδημήσαντος τοῦ Σωτῆρος, ὡς ἀπὸ τῶν ἄλλων πραγμάτων ἀφαίρεσις ἀμαρτίας γέγονεν, οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ γάμου. Νῦν γοῦν οἱ κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον βιοῦντες ἔχουν δύναται τίμιον γάμον καὶ κοίτην ἀμίαντον, ὡς γράφει Παῦλος τοῖς πιστοῖς· Τίμιος ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός. Διαστελλῶν γὰρ τὸν τίμιον γάμον, καὶ τοὺς χρωμένους αὐτῷ, ἀπὸ πόρνων καὶ μοιχῶν, οὐ πορνείαν, οὐδὲ μοιχείαν τοῦτον βούλεται εἶναι· ὅθεν οὐδὲ ἀμαρτία ὁ γάμος. Καὶ ἐτέρως δὲ φυσικώτερον λεχθήσεται· Ἡ παρθενία θεῖόν τι χρῆμα τυγχάνει, καὶ ὡς ἐν ἀρεταῖς ὑπάρχει. Εἴ τις οὖν συγκρίνων ταύτῃ τὸν γάμον, λέγει αὐτὸν ἀμαρτίαν εἶναι, οὐκ ἀπολελυμένως ἀμαρτία ἐστίν. Τὸ γὰρ κακὸν οὐ συγκρίσει τοῦ ἀγαθοῦ καὶ 39.1097 κόν ἐστι, καθ' ἑαυτὸ ὄν τοιοῦτο. Εἴ ποτε γοῦν ὡς πρὸς ἀγαθὸν λέγοιτό τι κακὸν, καὶ αὐτὸ ἀγαθὸν εἶη, ὑποδεέστερον τοῦ προκρινόμενου αὐτοῦ ἀγαθοῦ. Οἱ τοίνυν τῷ Εὐαγγελίῳ προσερχόμενοι, προηγουμένως προσέρχονται αὐτῷ ἐπὶ τῷ θεοσεβεῖν, καὶ κατὰ Θεὸν γενέσθαι σοφοί. Οὗτοι ἐπομένως ἔχουσι τὸ πολεμεῖσθαι ὑπὸ τινῶν· καὶ γὰρ δεῖ τούτους βεβαίως ἀναλαβεῖν τὸν Χριστιανισμόν. Προσγίνεται δὲ ἡ βεβαιότης ἐκ τῆς κατὰ τοὺς πειρασμοὺς γυμνασίας. Ὅθεν ἀνάγκη ἀγῶνας αὐτοὺς ὑπομένειν. Καὶ ὡσπερ οἱ ἀγνωστοῦντες, εἰ τοῦ εὐλόγου φροντίζοιεν, οὐχ ὡς ἔτυχεν τόνδε μετὰ τοῦδε συμβάλλουσιν· ἀθλητὴν, ἀλλὰ σὺν ἀκριβεῖα πολλῇ, εἰς τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐκάστου δυνάμεως σκοποῦντες· οὕτως καὶ ὁ ἡμέτερος ἀθλοθέτης Χριστὸς οὐ πάντας τοῖς αὐτοῖς ἀνταγωνισταῖς συζεύγνυσιν. ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν δύναμιν ἐκάστου τὸν ἀντίπαλον δίδωσιν. Κορινθίοις γοῦν, νηπίοις οὖσιν ἔτι, τῶν παθημάτων τῆς σαρκὸς περιέχεσθαι Παῦλος γράφει· Πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰ μὴ ἄνθρωπος.

Οἱ γὰρ πειρασμοὶ τούτων, καὶ οἱ ἀγῶνες, πρὸς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα τὴν ἀναφορὰν ἔχουσι. Περὶ ἑαυτοῦ δὲ καὶ τῶν παραπλησίων, ἰσορρόπων τε καὶ ἰσοσθενῶν, γράφων φησὶν· Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου· μονονουχὶ τοῦτο λέγων· Ἡμῖν τοῖς ὑπεραναβεβηκόσιν οὐκέτι πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, τοῦτ' ἔστιν ἀνθρώπινα, ἡ πάλη, ἀλλὰ πρὸς τὰ ὑπεραναβεβηκότα τάγματα τῶν ἀντιπάλων· εἰσὶν δὲ ταῦτα εἶδη λογικῶν, πονηρῶν γενομένων προαιρετικῶς. Μηδεὶς δὲ ὑπολάβῃ, ὅτι εἶδη λογικῶν πονηρῶν εἰρηκότες, οὐσίαν πονηρὰν λέγομεν. Ἔστιν γὰρ εἶδη καὶ γένη καὶ τῶν προαιρετικῶν ὑπαρχόντων. Λέγομεν γοῦν εἶδη

σπουδαίου είναι, δίκαιον, σώφρονα, φρόνιμον. Ἐπεὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ γένος, εἰς εἶδη μεριζομένη, εἰς δικαιοσύνην, σωφροσύνην καὶ τὰ λοιπὰ, ἀνάγκη τὸν τοῦ γένους μετέχοντα, σπουδαῖον ὄντα, ὥσανεὶ γένος εἶναι τῶν μετεχόντων τῶν κατ' εἶδος ἀρετῶν· ὡσαύτως καὶ τῆς ἐπιστήμης γένους οὔσης, γραμματικῆς, μουσικῆς καὶ τῶν λοιπῶν, τὸν παρονομαζόμενον ἀπὸ τοῦ γένους ἐπιστήμονα, γένος εἶναι τῶν παρονομαζομένων ἀπὸ τῶν τῆς ἐπιστήμης εἰδῶν φαμεν. Κἂν τοίνυν πονηρῶν λογικῶν εἶδη λέγομεν, προαιρετικῶς πάντας τοὺς ὑπὸ τὰ εἶδη ταῦτα λέγομεν εἶναι τοιοῦτους. Ἀμέλει γοῦν τὰ ὀνόματα τὰ προειρημένα πονηρὰ, οὐκ οὐσιῶν, ἀλλὰ προαιρετικῶν ἐστὶν ἐμφανιστικά. Τὸ γὰρ διάβολος ὄνομα, οὐκ οὐσίαν, ἀλλὰ προαίρεσιν δηλοῖ. Αὐτίκα γοῦν καὶ τὸν Ἰούδαν, ἄνθρωπον 39.1100 ὄντα, διάβολον ὁ Κύριος, οὐ διὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν προαίρεσιν ὠνόμασεν, λέγων πρὸς πάντας ἅμα τοὺς μαθητὰς, συναριθμῶν καὶ τὸν Ἰούδαν ἐν αὐτοῖς· Οὐχὶ τοὺς δώδεκα ὑμᾶς ἐξελεξάμην, καὶ εἷς ἐξ ὑμῶν διάβολός ἐστιν; Ὡς ἐπιφέρει συγγραφεύς· Τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ Ἰούδα, τοῦ μέλλοντος προδιδόναι αὐτόν. Εἰ γὰρ διὰ τὴν μέλλουσαν προδοσίαν διάβολος εἴρηται οὐ τότε διάβολος ἦν, ὅτε ἅμα πᾶσιν ἐκλογῆς ἔτυχεν. Ἐκλεκτὸς μὲν γὰρ ἅμα πᾶσιν γέγονεν, διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ τότε ἀρετὴν· διάβολος δὲ τότε ἐχρημάτισεν, ὅτε τὰ τῆς προδοσίας εἰργάσατο. Εἰ τοίνυν ἐπὶ τοῦ Ἰούδα τὸ διάβολος ὄνομα πράξεως προαιρετικῆς δηλωτικόν ἐστὶν, οὕτως κἂν ἐπ' ἄλλου τινὸς ἢ φωνῆ λέγοιτο, προαιρετικόν τι σημαίνει. Οἶδεν δὲ καὶ ἡ συνήθεια τὴν χρῆσιν τοῦ ὀνόματος τούτου. Διαβόλους γοῦν καλοῦμεν τοὺς κατηγοροῦντας τούσδε τοῖσδε, κάκεινους τούτοις. Ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ διάβολος Θεὸν ἀνθρώποις διαβάλλει, καὶ ἀνθρώπους Θεῷ, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἀλλήλοις, ταύτης ἔτυχεν τῆς ὀνομασίας. Εἰ δὲ καὶ τὸ σατανᾶς ὄνομα κατηγοροῖτο αὐτοῦ τοῦ διαβόλου, ἴστωσαν, ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦτο προαιρετικοῦ τινὸς ἐστὶ δηλωτικόν. Ἐβραϊκῆ γὰρ οὕσα ἢ φωνῆ, οὐχ ἕτερόν τι σημαίνει καθ' Ἑλλάδα φωνήν, ἢ τὸ ἀντικείμενον· τὸ δὲ ἀντικείμενον ἐπ' ἀνθρώπου λαμβανόμενον, ἴσον ἐστὶ τῷ ἐχθρὸς, βλαβερός. Ὡς οὖν ὁ ἐχθρὸς προαιρέσει ἐστὶ τοιοῦτος, οὕτως καὶ ὁ ἀντικείμενος· ὥσπερ καὶ τὰ τούτων ἐναντία· τὸ γὰρ φίλος, καὶ εὐνοῶν, καὶ ὁμονοῶν, καὶ ὁμοφρονῶν, ὀνόματα προαιρέσεως ἐστὶ δηλωτικά. Λέγεται γὰρ αὐτὸς οὗτος φίλος καὶ εὐνοῶν, ὥσπερ διάβολος, καὶ σατανᾶς, καὶ πονηρός. Ὡς ἐν Εὐαγγελίῳ ὁ Σωτὴρ πρὸς ἑτέροις καὶ τοῦτο λέγειν διδάσκει ἐν τῇ εὐχῇ τοὺς μαθητὰς· Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Καὶ γὰρ καὶ τὸ τοῦ πονηροῦ ὄνομα προαιρέσεως ἐστὶ δηλωτικόν. Εἰ τοίνυν διὰ πάντων, ὧν σημαίνει, ὁ ἀρχέκακος καὶ πρῶτος ἀποστάτης τῆς ἀρετῆς προαιρετικῶς ἐστὶ τοιοῦτος, οὐ δύναται κατ' οὐσίαν εἶναι κακός· εἰ δὲ λέγοιεν τοῦτο, ὅτι τῇ οὐσίᾳ κακὸς ἂν ἔτυχεν καὶ τὰ προαιρετικά, δι' ἃ οὕτως ὠνόμασται· ἴστωσαν, ὅτι ἐν τοῖς οὐσιώδεσιν οὐ παραλαμβάνεται προαίρεσις. Οὐδεὶς γὰρ λέγει προαιρετικῶς ζῶν εἶναι, ἢ λίθον· ταῦτα γὰρ οὐσιώδη. Ὅθεν οὐδὲ προαιρετικόν τι ἐν ἐκείνοις γὰρ τὰ προαιρετικά, ἐν οἷς καὶ ἡ προαίρεσις. Ἄλλ' ἴσως ἐροῦσιν· Διὰ τί τὸν οὕτω μέλλοντα ἔσεσθαι βλαβερόν, ἢ λυμεῶνα, εἰς τὸ εἶναι ἡγάγεν ὁ ἀγαθὸς Θεός; Ἰστωσαν δὲ τοῦτο λέγοντες, ὅτι οὐχ ἡμῖν μόνοις, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν τοῖς τιθεμένοις πρόνοιαν ἀντιπίπτουσιν. Πολλοὶ γὰρ καὶ ἄλλοι τιθέμενοι πρόνοιαν, ἐκ Θεοῦ λέγουσιν εἶναι πάντα τὰ λογικὰ ζῶα, ἐν οἷς φύεται καὶ ἡ κακία. Εἰ οὖν περὶ τοῦ διαβόλου ταῦτα 39.1101 λέγουσιν, καὶ περὶ πάντων τῶν λογικῶν ἀναγκάζονται εἰπεῖν τοῦτο.

Ὅμως δὲ ἡμεῖς οὐκ ἐκείνους μιμούμενοι, φαμέν· Οὐ κακίας αἴτιος ὁ ποιήσας τὸ δυνάμενον ἐξ ἰδίας ῥοπῆς εἰς κακίαν ἐλθεῖν. Λογικὸν γὰρ κατεσκεύασεν ζῶον, ὃ ἐβούλετο εἶναι ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ προαιρέσεως ἀγαθόν, ἔχον εἰς ἑκάτερα ῥέπειν τὸ

αὐτεξούσιον. Ἄγαθόν γὰρ αὐτὸν ἐβούλετο εἶναι, ἐκουσίως αἰρούμενον τὸ ἀγαθόν. Οὐδεὶς γὰρ γεννητῶν ἄκων ἀγαθὸς εἶναι δύναται· ἀλλὰ πάντες οἱ ὄντες ἀγαθοὶ ἐκουσίως εἰσὶν τοιοῦτοι. Ἔδει τοίνυν τὸν προαιρέσει τῆ ἑαυτοῦ ἀγαθὸν ἐσόμενον, δύναμιν ἔχειν τὴν αὐτὴν τῆ ἐπιτηδειότητι πρὸς ἀνάληψιν τοῦ ἀγαθοῦ. Εἶπετο δὲ τὸ δεκτικὸν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ δεκτικὸν εἶναι· οὕτω κατεσκευασμένῳ τῷ λογικῷ, πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν δύναμιν ἔχειν, ἐντολὴ δέδοται ὅπως τὴν μὲν ἀρετὴν κατ' ἐνέργειαν, τὴν δὲ κακίαν κατ' ἐπιτηδειότητα μόνην ἔχει. Ὁ γὰρ τοῦ δημιουργήσαντος νόμος προτρέπει, καὶ ἀλείφει, καὶ συνεργεῖ πρὸς ἀρετὴν, ἀποτρέπων τὴν φύσιν τῆς κακίας. Κἂν τοίνυν ἐνυπάρχη δύναμις κακίας ἐν τῷ λογικῷ, οὐ διὰ τὴν δύναμιν φαῦλον τοῦτο. Ἀμφοτέρων γὰρ, ἀρετῆς καὶ κακίας λέγω, αἱ δυνάμεις καὶ προαιρέσεις. Αἰρούμεθα γὰρ ἀρετῆς ἔχειν δύναμιν, ἵνα καὶ ἀναλαβεῖν κατ' ἐνέργειαν δυνώμεθα· αἰρούμεθα καὶ κακίας ἔχειν δύναμιν. Τότε γὰρ αὐτὴν ἔχομεν, ὅταν ἐν ἐνεργείᾳ τὴν ἀρετὴν ἔχωμεν. Καὶ οὐχ ἡμῶν μόνων ἡ δόξα αὕτη, ἀλλὰ καὶ πάντων ὀρθῶς περὶ τῶν λογικῶν ζώων φιλοσοφησάντων. Κἂν τοίνυν τὴν οὐσίαν τὴν καλουμένην διάβολον ὁ Θεὸς ἐποίησεν, οὐχὶ διάβολον αὐτὴν ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ δεκτικὴν ἀρετῆς, ἵνα ταύτην ἔχη· καὶ δεκτικὴν κακίας, ἵνα ταύτης ἀπέχηται. Ἐπεὶ γὰρ ἀσυνάρπακτος ἡ ἀρετὴ τῆ κακία, φίλη δὲ τῷ Θεῷ ἡ ἀρετὴ, ἀμφοτέρων τὰς δυνάμεις ἐνιῆς τῷ λογικῷ διὰ τοῦτο ἐνήκεν αὐτάς, ἵνα τὴν μὲν εἰς ἐνέργειαν μεταλάβωμεν, τῆς δὲ ἐτέρας δυνάμεως τοῦ τέλους, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἐνέργεια, ἀπεχώμεθα. Ὡστε γέγονεν πᾶν λογικὸν ἐπὶ τῷ σπουδαῖον εἶναι, καὶ μὴ φαῦλον. Εἴ τινα οὖν τῶν λογικῶν τὴν ἐναντίαν δεδράμηκεν τῷ πεπονηκότι καὶ προνοουμένῳ, οὐ τοῦ ποιήσαντος καὶ νομοθετήσαντος ἡ αἰτία, ἀλλὰ τῶν ἀντιτεινάντων πρὸς τοὺς δοθέντας καὶ πρὸς τοὺς προνοουμένους νόμους. Ὁρῶμεν γοῦν καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, αἰεὶ ταῦτα γινόμενα, ἃ παιδεύομεν τὰ τέκνα, κατ' ἐπιστήμην αὐτὰ ἀνάγειν βουλόμενοι, ἵνα καὶ ταύτην ἐνεργῶσιν· οὐ πάντως δὲ οὕτως ἐνεργοῦσιν, ὡς ἐδιδάχθησαν· ἀλλ' ἔστιν ὅτε ἐναντίως πολλοὶ υἱοὶ παρὰ πατέρων ἰατροὶ ἀνατραφέντες, οὐ δεόντως χρῶνται τῇ ἰατρικῇ, τὰ νοσοποια ἀντὶ τῶν ὑγιεινῶν τοῖς κακουμένοις προσάγοντες· καὶ οὐ δήπου ἡ ἰατρικὴ, ἢ ὁ ταύτην παι

39.1104 δεύσας, αἴτιος.

Οὐ γὰρ οὕτως ἐδίδαξεν, ἴν' οὕτως ποιῆ. Πράττει γὰρ οὐχ ὡς ἔμαθεν ποιεῖν. Πάλιν νόμους παιδεύομεν τινὰς, ἵνα συνιστῶνται τῷ δικαίῳ, καὶ τὴν ἀδικίαν παραιτῶνται. Ἀλλὰ κακοήθως ἐνιοὶ αὐτῶν τοῖς νόμοις προσιόντων, τὸ ἀνάπαλιν ποιῶσιν. Καὶ οὔτε τὸν νόμον, οὔτε τὸν νομοθέτην αἰτιώμεθα. Εἰ γὰρ αὐτοὶ τῆς ἀδικίας αἴτιοι ἦσαν, οὐκ ἂν ἐκόλαζον τοὺς ἀδίκους. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο τοῦ βουλήματος αὐτῶν ὑπάρχει, τὸ κολαστέον τὸν ἄδικον εἶναι· καὶ ὁ Θεὸς κολάζει τὸν σατανᾶν, καὶ τοὺς παραβάντας τοὺς ἀπὸ Θεοῦ τεθέντας νόμους. Τισὶν γὰρ φαύλοις λέγει· Ὑπάγετε εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἰστωσαν τοίνυν οἱ τούτοις ἀντιλέγοντες, μαχόμενα ἑαυτοῖς λέγοντες. Εἰ γὰρ κατ' οὐσίαν κακὸς ἦν ὁ διάβολος, καὶ ἀλλότριος τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ, δυνάμενος αὐτῷ ἰσοσθενὴς εἶναι· οὐδὲ κόλασιν ἠτοίμαζεν αὐτῷ, οὐδὲ βάλλειν αὐτὸν εἰς τὴν κόλασιν ἠδύνατο· λέγει δὲ ἠτοιμάσθαι πῦρ τῷ διαβόλῳ. Καὶ τοῦτο δὲ ῥητέον· Εἰ ἄτρεπτος ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἐστίν, ὡσπερ οὖν καὶ ἔστιν, καὶ αἰεὶ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν, ὡς μὴ ἄλλοτε ἄλλως ἰσχύειν, καὶ ἄλλοτε ἄλλως· ἐμελλε δὲ μετὰ πολλὴν βλάβην καὶ ἀπώλειαν πολλήν, πυρὶ αἰώνιῳ παραδιδόναι τὸν σατανᾶν, διὰ τί μὴ ἐξ ἀρχῆς τοῦτο ἐποίει, ὅτε ἐπανήλθεν αὐτῷ, καὶ μέρος ἔλαβεν αὐτοῦ; Δικαιότερον γὰρ τότε μᾶλλον τιμωρίαν ὥριζεν κατ' αὐτοῦ, ὡς κατὰ μείζονος πλημμεληθέντος. Νῦν μὲν γὰρ ἀνθρώπους βλάπτει· τότε, κατ' αὐτοὺς, αὐτὴν ἔβλαψεν τὴν θεότητα,

ὡσπερ καὶ φρονοῦσιν. Νόμος δὲ καὶ ἀγανάκτησις δικαία ἐστὶ μᾶλλον ἢ κατὰ τῶν κατὰ βασιλέως τολμώντων, ἢ τινων τῶν ὑπηκόων. Εἰ γὰρ ταῦτα οὕτως φρονητέα, ἢ ἄγνοϊαν προσάψουσι τῷ Θεῷ τότε, τοῦ πῶς τιμωρήσεται καὶ ἐμποδίσῃ τὸ κακὸν, ἢ ἀδυναμίαν. Ἄλλ' οὐδέτερον τούτων περὶ τὸν ἀγαθὸν Θεόν· οὐκ ἄρα ἀγενήτως ἐχθρὸς ἂν Θεοῦ ἐπανεβῆ κατ' αὐτοῦ· ἀλλὰ γενόμενος ἐπὶ τῷ εἶναι ἀγαθός, τὴν μὲν δύναμιν τῆς ἀρετῆς ἀτελεῖ ἐφύλαξεν, τὴν δὲ τῆς κακίας ἐπιτηδειότητα εἰς ἐνέργειαν ἤγαγεν· δι' ὃ καὶ κολαστέος, καὶ εἰκότως μετὰ πολὺ τιμωρία ὑπεβλήθη. Εἰ δὲ κάκεῖνο προφέροιντο, τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου τοῖς μεθ' ὑποκρίσεως εἰς τὸ βάπτισμα ἐλθοῦσιν, οὕτως ἔχον· Ὁφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. Δύναται γὰρ ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται. Πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἀκουέτωσαν, ὅτι οὐ δύνανται προφέρειν, ἀφ' ὧν μὴ παραδέχονται.

39.1105 Οὐ γὰρ δέχονται τὸν Βαπτιστὴν Ἰωάννην, τυγχάνοντα ἕνα τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς. Ὅμως δὲ καὶ οὕτως ῥητέον πρὸς αὐτούς· Διὰ πάσης τῆς συμφράσεως ἀναιρεῖ τὸ φύσει ἀγαθὸς καὶ φύσει εἶναι κακούς. Λέγει γὰρ πρὸς αὐτούς· Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας. Μετάνοια δὲ καὶ καρπὸς αὐτῆς οὐ πίπτει, οὔτε πρὸς τὸν κατ' οὐσίαν κακὸν, οὔτε πρὸς τὸν φύσει ἀγαθὸν ὄντα. Πῶς γὰρ ὁ αἰεὶ ἀγαθὸς χρήζει μετανοίας; ἢ πῶς ὁ φύσει κακὸς χρήσεται τῷ ἀγαθῷ τῆς μετανοίας; Ὁ γὰρ κατ' οὐσίαν ὢν κακός, ἐκτραπήναι τῆς ἀμαρτίας οὐ δύναται· ἀλλ' οὐδὲ ἐπ' ὠφελείᾳ μετάνοια γίνεται τοῦ ἀγαθοῦ. Ἔτι μὴν καὶ ἐκ τῶν λίθων, τῶν δεικνυμένων ὑπ' αὐτοῦ, λέγει τέκνα ἐγερθήσεσθαι τῷ Ἀβραάμ· λίθους δὲ λέγων τοὺς ἡλιθίους, καὶ ἔτι ἐμμένοντας τῇ κακίᾳ ἀνθρώπους. Εἰ γὰρ μετανοήσαιεν οὗτοι, καὶ πιστεύσαιεν τῷ Θεῷ, τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἔσονται, ὃς διὰ τοῦτο ἄνθρωπος Θεοῦ ἐχημάτισεν, ὅτι ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν, ὡς τὴν πίστιν αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην λογισθῆναι. Ἐπεὶ δὲ κάκεῖνο ἠκούσαμεν λεγόμενον ὑπ' αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ Ἀβραάμ καὶ τῶν ἄλλων ἀγίων ἀνδρῶν γεγεννημένους, τὸ, Ὁφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, λεγόμενον, ἐχίδνας τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἀβραάμ δηλοῖ· ἴστωσαν μαχόμενα τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ κεφαλαίου λέγοντες. Ἐλέγχει γὰρ αὐτούς, ὡς μὴ τοῦ Ἀβραάμ ὄντας, ἀλλ' ἐχιδνῶν γεννήματα, προσποιουμένους καὶ μάτην ἀυχοῦντας εἶναι τοῦ Ἀβραάμ. Λέγει γὰρ ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ ὁ Σωτὴρ πρὸς αὐτούς· Τοῦτο Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησεν ὃν λέγετε πατέρα ὑμῶν εἶναι ψευδόμενοι. Εἰ γὰρ τέκνα ἦτε τοῦ Ἀβραάμ, ἐποιεῖτε ἂν τοῦ Ἀβραάμ τὰ ἔργα. Ἄλλ' ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς ὑμῶν ἐστε τοῦ διαβόλου, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος γὰρ ἀνθρωποκτόνος ἐστὶν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν. Εὗ δὲ καὶ τὸ εἰπεῖν, Οὐχ ἔστηκεν, δεικνύς αὐτὸν πρότερον ιστάμενον ἐν τῇ ἀληθείᾳ. Πατέρα δὲ αὐτῶν λέγει τὸν διάβολον, διὰ τὴν ὁμοίωσιν τῆς τροπῆς καὶ τῆς ποιότητος. Ὡστε οὐ τὸν Ἀβραάμ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀγίους ἐχίδνας εἶπεν. Ἐκ μεταβολῆς γὰρ ἔσχον τοῦτο, τὸ υἱοὶ ἐχιδνῶν εἶναι, διὰ τὸ αὐτοὺς πονηροῖς κεχρηῆσθαι διδασκάλοις, ὡς εἴρηται, κατὰ ἰδίαν προαίρεσιν.

Λέγει τοίνυν ὁ Ἰωάννης αὐτοῖς· Ἐπεὶ κατὰ μεταβολὴν τὴν ἐξ ἀρετῆς ὄφεις ἠθελήσατε γενέσθαι οὐδὲ γὰρ κατ' οὐσίαν ἦσαν τοιοῦτοι, παύσασθε τοῦ εἶναι ἐχιδνῶν γεννήματα, ὧν ἐθελήσατε τὴν ποιότητα ἔχειν. Πονηροὶ γὰρ ἐκ πονηρῶν, καὶ ἄδικοι ἐξ ἀδίκων ἐσπουδάσατε εἶναι. Ἄλλ' ἐπεὶ, διὰ τὸ ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεσθαι, μετανοίας λέγετε σημεῖον φέρειν, προσποιητῶς δὲ τοῦτο ποιεῖτε, λέγω ὑμῖν· Τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ὁ γὰρ μετανοῶν, διὰ τοῦτο

μετανοεῖ, ἵνα μηκέτι ἀμαρτάνων φεύγη τὴν ἐσομέ 39.1108 νην κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων ὀργήν. Πυνθάνεται δὲ τὸ, Τίς ὑμῖν ὑπέδειξεν; ἵνα εἴπῃ ὁ γνησιῶς ὑποδεικνύς κακίας ἀναχωρεῖν, οὐ προσποιήσῃ τοῦτο γίνεσθαι. Ὑμεῖς δὲ τοῦτο ποιεῖτε μεθ' ὑποκρίσεως, ἐπὶ τὸ βαπτίζεσθαι ἐρχόμενοι. Οὐκ ἄρα καθαρθήσεσθε. Ὁ γὰρ ἀληθῶς καθαρθῆναι βουλόμενος ἀφίσταται ἀμαρτημάτων, καὶ τῆς τοιαύτης μετανοίας καρπὸν φέρει, τὰ τῆς ἐναντίας τῆ ἀμαρτία ἕξως ἔργα ποιῶν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὑμεῖς οὐ πεποιήκατε, ἑαυτοὺς κατακρίναντες, φάσκοντες πατέρα τὸν Ἀβραάμ ἔχειν. Ἀλλ' οὐ τοῦθ' ὑμᾶς ὠφελήσει, τὸ οἶεσθαι τέκνα τοῦ Ἀβραάμ εἶναι, ἀλλὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ τέκνα, καὶ τῇ πίστει καὶ τῇ ἀπὸ εἰδώλων φυγῇ. Κἂν τοίνυν ποτὲ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ γεγόνατε, οὐ τοῦτο ὑμᾶς σώσει. Καὶ γὰρ τοὺς νῦν μὴ ὄντας αὐτοῦ τέκνα δύναται ὁ Θεὸς τέκνα αὐτοῦ ποιῆσαι. Ὡστε σώζεται ὁ ὢν τοῦ Ἀβραάμ τέκνον κατὰ τὴν ἀρετὴν, οὐχ ὁ γενόμενος αὐτοῦ τέκνον κατὰ σάρκα μόνον, κἂν δὲ γένηται, μὴ μέγα φρονεῖτω· μετάπτωτον γὰρ τὸ τοιοῦτο. Ἀμέλει γοῦν καὶ οἱ μὴ ἔχοντες αὐτὸ κτήσασθαι αὐτὸ δυνήσονται. Καὶ γὰρ ὁ Παῦλος, οὓς τῇ σαρκὶ οὐ γεγέννηκεν, λέγει· Ἐν γὰρ Χριστῷ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. Ἀλλὰ ταῦτ' ἀκούοντες μὴ καταφρονεῖτε, ὡς βραδυνούσης τῆς κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων ὀργῆς. Ἦδη γὰρ δι' αὐτοῦ τοῦ ἀμαρτάνειν ὁ φαῦλος παροῦσαν ἔχει τὴν κόλασιν, κολαστέος ὑπάρχων. Δι' ὃ ἴστε τὴν ἀξίνην ἤδη ταῖς ρίζαις ἐγγίζουσαν τῶν δένδρων. Δένδρα δὲ οὐκ αἰσθητὰ λέγει, ἀλλ' ἀνθρώπους κατὰ κακίαν πεποιημένους. Ρίζα δὲ τῶν δένδρων τούτων ἡ χειρίστη ἕξις, ἀφ' ἧς καρπὸς οὐκ ἐδώδιμος, ἀλλὰ δηλητήριος γίνεται. Αὐτὸν οὖν οὐ καλὸν καρπὸν εἶπεν. Κἂν τοίνυν ἡ ἀξίνη τὴν κόλασιν σημαίνει, τὸ δὲ κακὸν δένδρον τὸν ἀμαρτάνοντα ἄνθρωπον, οὐ μαχόμεναι φύσεις αὐταί· ἀπειλεῖται γὰρ ἡ κόλασις ἐπὶ τῷ μεταβαλεῖν τὰ δένδρα. Ὁ γὰρ ἀπειλῶν τοῖς ἀμαρτάνουσιν, δι' αὐτῆς τῆς ἀπειλῆς μεταποιῆσαι βούλεται. Εἰ τοίνυν διὰ τῆς ἀπειλῆς τῆς ἀξίνης, τῆς μελλούσης ἐκκόπτειν τὰ σαπρὰ δένδρα, πείθει αὐτοὺς παύσασθαι τοῦ μὴ κακὸν καρπὸν φέρειν, ἀλλὰ καλόν· οὐ φύσει κακὸν τὸ δένδρον, οὐδὲ φύσει κακὴ ἡ κόλασις. Ἀλλ' ἴσως ἐροῦσιν· Εἰ μεταποιεῖ φαύλους ἡ κόλασις, ἀγαθὸν αὐτὴν εἶναι· εἰ δὲ ἡ κόλασις ἀγαθὸν, ἐναντία δὲ ταύτῃ ἡ ἐπαγγελία, τὰ δὲ ἐναντία οὐ δύνανται ἅμα ἀγαθὰ εἶναι· ἢ ἄρα ἐπαγγελία κακόν. Μὴ κακοῦ δὲ τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλ' ἀγαθοῦ οὔσης, ἡ κόλασις ἐστὶ κακόν. Εἰ δὲ κακὸν ἡ κόλασις, οὐχ ὁ Θεός, ἀλλ' ὁ Σατανᾶς αὐτὴν ἐπιφέρει. Ἐπιφέρει δὲ ὁ Σατανᾶς τὴν κόλασιν οὐ τοῖς ἑαυτοῦ· εἰσὶν γὰρ, ὡς αὐτὸς, πονηροὶ, καὶ ἀνάγκη καὶ αὐτὸν ὑποπίπτειν τῇ κολάσει· τῷ ἄρα ἀγαθῷ ἐποίσει αὐτὴν. Ἀλλ' ἀδύνατον τοῦτο· οὐκ ἄρα ὁ πονηρὸς αὐτὴν ἐπιφέρει, ἀλλὰ Θεός. Πᾶν δὲ τὸ ὑπὸ Θεοῦ ἐπιφερόμενον, χρησίμως 39.1109 ἐπιφέρεται, τυγχάνον ἢ ἀγαθοῦ ποιητικόν, ἢ κωλυτικόν κακοῦ. Ὁ ἄρα Θεὸς κωλύειν τὸ κακὸν βουλόμενος, ἐπιφέρει τοῦτο· οὐκ ἂν δ' ἐπεχειρεῖ κωλύειν τὸ κακόν, εἰ μὴ δυνατὸν ἦν κωλύεσθαι τὸ κακόν. Κωλυόμενον δὲ τοῦτο οὐ δύναται εἶναι φύσει καὶ ἀγένητον. Ἐσφάλησαν δὲ καὶ ἐν τούτῳ οἱ ἀμαθεῖς, νομίσαντες ἐναντίον εἶναι τὴν κόλασιν τῇ ἐπαγγελίᾳ· ἐκατέρα γὰρ ἀνταπόδοσις ἐστίν, ἢ μὲν τοῖς ἀγαθοῖς μισθὸν φέρουσα, ἢ δὲ τιμωρίαν κατὰ τῶν ἐκουσίως παραβεβηκότων τοὺς θεῖους νόμους.